

**INNFØRING OG
OPPGAVESAMLING I
SIVILPROSESS**

**JOHANNE LØVLI HARSTAD
OG MORTEN NADIM**

Johanne Løvli Harstad og Morten Nadim

Innføring og oppgavesamling i sivilprosess

UNIVERSITETSFORLAGET

© H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard) AS ved Universitetsforlaget 2024

ISBN 978-82-15-06844-2

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med rettighetshaverne er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov eller tillatt gjennom avtale med Kopinor, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk. Utnyttelse i strid med lov eller avtale kan medføre erstatningsansvar og inndragning og kan straffes med bøter eller fengsel.

Forfatterne har mottatt støtte fra Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening (NFFO).

Henvendelser om denne utgivelsen kan rettes til:

Universitetsforlaget
Postboks 508 Sentrum
0105 Oslo

www.universitetsforlaget.no

Omslag: Nina Lykke

Sats: ottaBOK

Trykk og innbinding: Merkur Grafisk AS

Boken er satt med: Stempel Garamond LT Std 10/13

Papir: 90 g Amber Graphic 1,25

Innhold

Forord	11
DEL 1 ET OVERBLIKK	13
Hva inneholder denne boken?	15
Hva er sivilprosess?	17
Sivilprosessens særpreg	17
Innledende	17
Prosesorientert	18
Praktisk og prinsipielt	22
Sivilprosessens særegne sjangre	25
Sivilprosessuelle ord og uttrykk	26
DEL 2 OPPGAVER	27
Før saksanlegg	29
Teorioppgaver	29
1. Plikter før saksanlegg	29
2. Mekling og avklaring	29
3. Meklet løsning eller avgjørelse fra domstolen	29
Andre oppgaver	29
4. Engangsgrilling på vors	29
5. To gode naboer (del 1)	30
Saksanlegg	32
Teorioppgaver	32
6. Stevning	32

7. Prosessforutsetninger	32
8. Absolutte og relative prosessforutsetninger	32
9. Kompliserte og vurderingspregede prosessforutsetninger	32
10. Småkravprosess	33
Andre oppgaver	33
11. To gode naboer (del 2)	33
12. Andrea Sommervind	34
13. Innekhat	35
14. PlayHai	37
15. Hundens beste venn	37
16. Trikketraseen	39
Saksforberedelse	41
Teorispørsmål	41
17. Allmennprosess eller småkravprosess	41
18. Bevis	41
19. Bevisforbud og bevisfritak	41
20. Flere parter eller flere krav	41
Andre oppgaver	41
21. To gode naboer (del 3)	41
22. Nordlysturistene	42
23. Bryggens venner og Bybanen i Bergen	44
24. Etatens vinlotteri	45
25. Herr og fru Strert	47
26. En lampe i mørket	50
Muntlig behandling i retten	54
Teorispørsmål	54
27. Muntlig behandling i allmennprosess og småkravprosess	54
28. Preklusjon	54
Andre oppgaver	54
29. To gode naboer (del 4)	54
30. Bjørk på jakt	55
31. YesHome RockFestival	58

Avgjørelsen	60
Teorioppgaver	60
32. Rettens forhold til partenes prosesshandlinger	60
33. De ulike avgjørelsesformene	60
Andre oppgaver	60
34. To gode naboer (del 5)	60
35. Skriveleif	61
Anke eller rettskraft	62
Teorioppgaver	62
36. Ankeregler for ulike avgjørelsestyper	62
37. Ankeadgang til lagmannsretten	62
38. Anke til Høyesterett	62
39. Rettskraft	62
40. Rettskraftvirkninger	62
41. Litispendens	62
Andre oppgaver	63
42. To gode naboer (del 6)	63
43. Et nabomareritt	64
44. Britt-Sofie	65
45. Gjengen på fjellet	66
46. Det fuktige kollektivet	67
DEL 3 LØSNINGSFORSLAG	71
Før saksanlegg	73
Teorioppgaver	73
1. Plikter før saksanlegg	73
2. Mekling og avklaring	74
3. Meklet løsning eller avgjørelse fra domstolen	75
Andre oppgaver	76
4. Engangsgrilling på vors	76
5. To gode naboer (del 1)	78
Saksanlegg	80
Teorioppgaver	80
6. Stevning	80

7. Prosessforutsetninger	81
8. Absolutte og relative prosessforutsetninger	82
9. Kompliserte og vurderingspregede prosess- forutsetninger	84
10. Småkravprosess	99
Andre oppgaver	100
11. To gode naboer (del 2)	100
12. Andrea Sommervind	103
13. Innekhat	109
14. PlayHai	113
15. Hundens beste venn	114
16. Trikketraseen	118
Saksforberedelse	125
Teorispørsmål	125
17. Allmennprosess eller småkravprosess	125
18. Bevis	126
19. Bevisforbud og bevisfritak	126
20. Flere parter eller flere krav	128
Andre oppgaver	131
21. To gode naboer (del 3)	131
22. Nordlysturistene	135
23. Bryggens venner og Bybanen i Bergen	140
24. Etatens vinlotteri	143
25. Herr og fru Strert	147
26. En lampe i mørket	150
Muntlig behandling i retten	161
Teorispørsmål	161
27. Muntlig behandling i allmennprosess og småkravprosess	161
28. Preklusjon	162
Andre oppgaver	164
29. To gode naboer (del 4)	164
30. Bjørk på jakt	166
31. YesHome RockFestival	170

Avgjørelsen	176
Teorioppgaver	176
32. Rettens forhold til partenes prosesshandlinger	176
33. De ulike avgjørelsesformene	178
Andre oppgaver	179
34. To gode naboer (del 5)	179
35. Skriveleif	181
Anke og rettskraft	184
Teorioppgaver	184
36. Ankeregler for ulike avgjørelsestyper	184
37. Ankeadgang til lagmannsretten	187
38. Anke til Høyesterett	188
39. Rettskraft	189
40. Rettskraftvirkninger	190
41. Litispendens	192
Andre oppgaver	192
42. To gode naboer (del 6)	192
43. Et nabomareritt	195
44. Britt-Sofie	197
45. Gjengen på fjellet	199
46. Det fuktige kollektivet	203
Ordliste	205
Vedlegg	207
Kilde- og litteraturliste	216
Lover, forskrifter og annet regelverk	216
Forarbeider	217
Rettspraksis	217
Andre kilder	218

Forord

Denne oppgavesamlingen har som formål å supplere de teoretiske lærebøkene i sivilprosessen. Sivilprosess er et praktisk fag, og oppgaveløsning er et godt verktøy for både å få oversikt over fagets sammenhenger og få innsikt i fagets mange nyanser. Vi håper at denne oppgavesamlingen kan være et slikt hjelpemiddel for studentene. Oppgavesamlingen kan ikke erstatte pensumlitteraturen, men kan brukes som et tillegg.

Opgavesamlingen har blitt til parallelt med at vi har undervist i sivilprosess ved Det juridiske fakultet i Oslo, og våre erfaringer fra undervisningen der har inspirert skriveingen av boken. Boken er likevel ment å kunne benyttes på alle juridiske læresteder, og vi har forsøkt å ta med det som er sentralt i læringsmålene på alle de tre juridiske fakultetene. Vi håper boken kan være til nytte for alle jusstudenter.

Det er særlig Johanne Løvli Harstad som har holdt fremdriften i prosjektet og sørget for at boken har blitt til på ganske kort tid.

Vi må takke professor Maria Astrup Hjort, som har lest og kommentert hele manuset. Vi må også rette en takk til de mange som har vært villige til å bidra med sine navn, enten fulle navn eller med lette omskrivninger, til oppgavene. Vi har villet gå bort fra at alle oppgaver alltid handler om Peder Ås til at persongalleriet er større og mer representativt – vi håper vi har lyktes med det.

Innspill til forbedringer kan sendes til mortenad@uio.no.

Oslo, 5. april 2024

Johanne Løvli Harstad og Morten Nadim

Del 1

Et overblikk

Hva inneholder denne boken?

Denne innføringen og oppgavesamlingen består av tre deler: en innledende del med et overblikk på sivilprosessen, en del med oppgaver og en del med løsningsforslag og veiledninger til oppgavene.

Vi har valgt å begynne med et overblikk over sivilprosessen fordi alle rettsområder har sine særpreg. Sivilprosessens særpreg er med på å forme hva slags type problemstillinger faget har, og får betydning for hvordan juridisk metode skal brukes og tilpasses for å løse spørsmålene. Et særpreg ved sivilprosessen er at partsprosesser fører med seg noen sjangre, for eksempel skriftlig partsinnlegg, kjennelse og (muntlig) prosedyre, som ikke benyttes i særlig grad i andre rettsdogmatiske fag under studiet. Siden dette er viktige sjangre i sivilprosessen, har vi i innledningsdelen skrevet litt om hva dette er og hva som er lurt å tenke på når du selv skal arbeide med slike sjangre.

Etter overblikket over sivilprosessen kommer den viktigste delen av boken, nemlig oppgavene. Du finner ulike oppgavetyper: klassiske praktikumsoppgaver, teorioppgaver og en såkalt teoretikum – altså blanding av de to første. Denne oppgavesamlingen inneholder flere teorioppgaver enn mange andre oppgavesamlinger. Vår erfaring er at enkelte temaer i sivilprosessen er utfordrende å forstå, og vi har derfor laget teorispørsmål om disse temaene med tilhørende løsningsforslag. På denne måten kan oppgavesamlingen også være et supplement til lærebøkene innenfor noen utvalgte temaer det erfaringsmessig er vanskelig å få tak på. I tillegg til disse, trolig kjente, oppgavetyperne, finner du praktikumsoppgaver der du blir bedt om å skrive stevning, prosesskriv eller kjennelse istedenfor å svare på den vanlige måten. Vi mener at det å løse slike oppgaver vil lære deg mer om sivilprosess i praksis og gi en mer praktisk tilnærming til faget. Disse oppgavene illustrerer også at selv om dette er nye og uvante sjangre, så er likheten til praktikumsoppgaver ganske slående – det handler også her om å subsumere et konkret faktum under en rettsregel – men vektingen ser litt annerledes ut.

I løsningsforslagene vil du kunne lese et forslag til hvordan oppgavene kan løses. De er ikke en mønsterbesvarelse på hvordan oppgaven skulle

vært løst på eksamen, men snarere en slags sensorveiledning. Dette vil du for eksempel se ved at vi innimellom teoretiserer rundt spørsmål på en måte som ikke tradisjonelt er vanlig i en praktikumsoppgave. Målet vårt med løsningsforslagene, særlig når det gjelder løsningsforslagene til teorioppgavene, har vært å systematisere stoffet på en lettfattet måte og å vise hvordan ulike spørsmål i sivilprosessen henger sammen. I tillegg har vi tatt med både skrivetekniske og sivilprosessuelle tips og triks nderveis.

Hva er sivilprosess?

Hva er egentlig sivilprosess? Frem til nå har studiet handlet om fag der innholdet av faget har vært ganske selvforklarende: Arverett handler om fordeling av verdier etter noens død, kontraktsrett handler om kontrakter. Men hva med sivilprosess?

Se for deg dette: En helt vanlig tirsdag får du beskjed om at du er saksøkt. Denne beskjeden kommer som lyn fra klar himmel, og du har ingen anelse om hva dette handler om. Dessuten skal rettssaken skje i andre enden av landet, så turen vil bli dyr i tillegg. De neste dagene forsøker du å finne ut hva dette handler om, men ingen sier noe som helst og du lever i en uvisshet frem til selve rettssaken. Etter en ubehagelig ventetid og lang flytur sitter du i en rettssal. Her møter du en saksøker du aldri har sett, en dommer som åpenbart er god venn med saksøker og en advokat som presenterer seg som din prosessfullmektig. Når rettssaken starter, får du aldri ordet, alle snakker over hodet ditt, og det hele ender med at du blir dømt til å betale et stort erstatningskrav. Dommeren sier takk for i dag, og du går fortumlet ut av rettssalen.

I tillegg til å minne om handlingen i Franz Kafkas roman *Prosess*, er situasjonen som er beskrevet et samfunn vi ikke vil leve i. Av den grunn har vi regler som skal forhindre dette og regler som legger opp til en helt annen saksbehandling i domstolen. Disse saksbehandlingsreglene i domstolen kaller vi for sivilprosess, og det er det denne boken skal handle om.

Sivilprosessens særpreget

Innledende

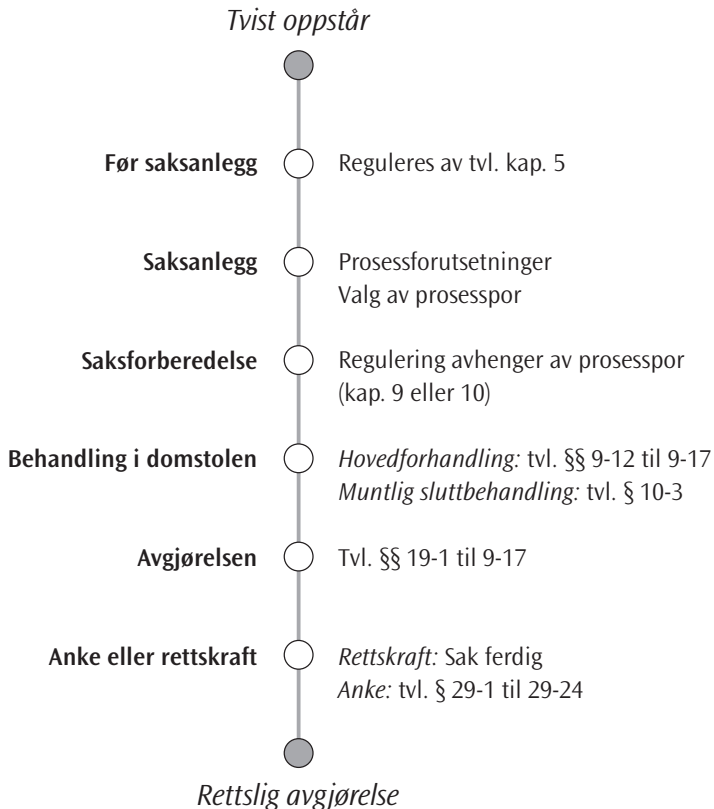
Når vi har skrevet denne boken, har vi forsøkt å strukturere innholdet slik at vi får frem noen grunnleggende sivilprosessuelle poenger. Vi skal her si litt om hvordan boken bør brukes.

Når du lærer deg et nytt fag, er det alltid en god idé å tenke over hva som er spesielt med akkurat *dette* rettsområdet. Som nevnt påvirker et

rettsområdes særegenheter hva slags type problemstillinger som skal behandles, hva slags rettskilder som er særlig relevante, hva slags slutningsprinsipper som er aktuelle og hva slags vekt de ulike kildene vanligvis har. Har du dette for øye, er det enklere å se hva som er problematisk i en situasjon og hva slags verktøy du skal bruke for å løse problemet. Sivilprosessens særpreg kan oppsummeres med tre ord på P: prosessorientert, praktisk og prinsipielt.

Prossessorientert

Sivilprosess er – som navnet indikerer – nettopp et prosessfag, med ulike faser og bestemte ting som skal skje i en fast rekkefølge (se figur 1 som en illustrasjon av dette).

Figur 1: Tidslinje sivilprosess.

Å huske på denne tidslinjen er viktig, fordi det oppstår ulike problemstillinger på de ulike stadiene i prosessen. Når du vet hvilket stadium du er på, vil du derfor vite hva du bør se etter. De ulike stadiene fått hvert sitt kapittel i boken, der problemene som typisk dukker opp er problematisert der de tidsmessig hører hjemme.

Det første kapittelet handler om tiden før saksanlegg. Dette stadiet handler om hvordan loven legger opp til at partene skal forsøke å komme frem til en minnelig løsning før konflikten når domstolen. Her er det derfor ulike regler som har til hensikt å få partene til å kommunisere og regler for ulike måter å mekle mellom partene på. I praktisk prosess sier man gjerne at det er bedre med et magert forlik enn en fet prosess. En prosess for domstolene kan nemlig være svært kostbart.

Det neste kapittelet handler om fasen der en sak blir anlagt for domstolene. Den starter med at saksøker sender inn en klage til forliksrådet eller en stevning til domstolen, og saken er dermed anlagt for forliksrådet eller domstolen. Forliksrådet eller domstolen må på dette stadiet undersøke om denne saken er egnet for rettslig behandling (omtalt som prosessforutsetningene) og, for domstolene, om saken skal følge allmennprosessen eller småkravprosessen, altså valg av prosesspor.

Etter at domstolen har mottatt en stevning, vurdert prosessforutsetningene og avgjort hvilket prosesspor saken skal gå etter, er vi ferdig med saksanleggsstadiet og over i saksforberedelsesstadiet.

Det er også saksbehandlingsregler for forliksrådet. Dette går vi ikke nærmere inn på i denne boken fordi forliksrådets saksbehandlingsregler i stor grad er de samme som for domstolene, jf. tvl. § 6-1 andre ledd som viser til at første, fjerde og femte del av tvisteloven gjelder «så langt de passer» for behandlingen i forliksrådet. Kapittel 6 har likevel noen spesialbestemmelser som alltid vil gå foran, jf. tvl. § 6-1 andre ledd. Det er greit å ha med seg når spørsmålene knytter seg til saksbehandlingen i forliksrådet.

I dette stadiet forbereder både domstolen og partene saken frem mot den muntlige (eller av og til skriftlige) behandlingen av saken i domstolen. I denne forberedelsen er det en god del kommunikasjon mellom partene og domstolen. Det avholdes for eksempel som regel et planleggingsmøte for en sak etter allmennprosessen der partene avklarer en rekke forhold, både av rettslig og praktisk art, for eksempel hvor mange rettsdager saken trenger for å bli behandlet på en forsvarlig måte. I tillegg til dette er det også særlig to temaer som kan komme opp under saksforberedelse: Hva slags bevis som kan og skal føres, og om dette søksmålet er et såkalt komplekst søksmål.

Når saksforberedelsen avsluttes, er den neste fasen den muntlige behandlingen i retten. Den begynner når saksforberedelsen er ferdig og sluttinnleggene er sendt inn til retten. På dette tidspunktet er saken som hovedregel «låst» til det som er kommet frem under saksforberedelsen, og det er tid for partene til å forberede selve behandlingen i retten. Hvordan behandlingen i retten foregår, avhenger av om saken skal behandles etter reglene for allmennprosess eller småkravprosess. Men uavhengig av prosesspor handler denne fasen om at partene møtes og presenterer sin sak muntlig foran én eller flere dommere. En særlig praktisk problemstilling under behandlingen i retten er reguleringen av situasjonene der én av partene tar opp noe som den andre parten mener er et nytt forhold under behandlingen, altså forsøker å «låse opp» saken igjen.

Når de muntlige forhandlingene er over, har partene gjort sitt, og det er nå dommeren(e) som har ansvaret. For partenes del starter nå ventingen på en avgjørelse fra domstolen. Dette kan vel kanskje sammenliknes med når du har forberedt deg til eksamen og svart på eksamensoppgaven, og så gjenstår det bare å vente på sensur. På den sivilprosessuelle tidslinjen er det særlig to forhold som er sentrale på dette stadiet: Det første er grensene for innholdet i avgjørelsen retten kan treffe, det andre er de formelle kravene til rettens avgjørelse.

Når avgjørelsen er fattet, er vi kommet til den siste fasen, som handler om anke og rettskraft. Da foreligger en avgjørelse fra domstolen, og spørsmålet er hva som nå skal skje. Dersom én eller flere parter er misfornøyde med eller uenige i en avgjørelse fra en domstol, kan avgjørelsen angripes med det som kalles for rettsmidler, typisk anke. Hvis parten(e) ikke vil anke, eller ikke anker innen fristen, blir avgjørelsen rettskraftig. Da vil de typiske spørsmålene være hva som er innholdet og virkningen av at en avgjørelse blir rettskraftig.

Som du ser, dukker det opp særegne problemstillinger i de ulike fasene. Imidlertid gjør prosesselementet at du også må forholde deg til rekkefølgen loven har lagt opp til. Hvis det for eksempel er en oppgave som problematiserer behandlingen i domstolen, må vi fortsatt undersøke det som har skjedd tidligere i prosessen, for eksempel om prosessforutsetningene er oppfylt og hvilket prosesspor som skal velges. Har det for eksempel skjedd en feil tidligere i prosessen, må dette alltid likevel kommenteres siden det er sammenheng mellom de ulike fasene. Det vil si at i løsningen av en sivilprosessoppgave må du alltid ha øye for *helle* prosessen.

Selv om hver fase har noen særegne problemstillinger, henger som kjent alt sammen med alt. Tanken bak boken er at du starter med starten,

før saksanlegg, og siden dette er det første stadiet, vil det kun være problemstillinger knyttet til denne fasen. Men når du så går videre til kapitlet om saksanlegg, kan oppgavene også handle om før saksanlegg-problematikk i tillegg til problemstillinger som oppstår i saksanleggsfasen. Dette er for å understreke at hele prosessen frem til det tidspunktet du er på i oppgaven skal undersøkes. Slik bygger vi stein på stein, der hele prosessen til slutt er dekket. For å understreke dette poenget har vi i tillegg én oppgave – *To gode naboer* – der det samme faktum dukker opp i hvert kapittel, men med enkelte tillegg. Tanken med at et faktum går gjennom hele prosessen er nettopp å få følelsen med de ulike stadiene og å se hvordan det dukker opp nye problemstillinger avhengig av hvor du er på tidslinjen.

I tillegg til rekkefølge og kronologi særpreges sivilprosessen av at det er selve prosessen vi er opptatt av. Med dette mener vi at det er viktig å være bevisst *hvordan* en prosess skal foregå. Dette er en stor endring fra andre rettsdogmatiske fag på studiet, som først og fremst har vært materielle fag. Forskjellen på et materielt fag (for eksempel erstatningsrett, tingsrett og familierett) og sivilprosess kan illustreres med et brettspill: De materielle fagene er selve spillet, mens sivilprosess er det hvite heftet som forklarer hvem som skal starte med å trille terningen, hvor mange som kan spille, om det kan være lag og så videre.¹

Et eksempel fra rettspraksis på forskjellen mellom prosessuelle spørsmål og materielle spørsmål er Acer-saken. Acer-saken gjaldt spørsmålet om reglene i Grunnloven ble brutt da Stortinget samtykket til EUs tredje energimarkedspakke. Den tredje energimarkedspakken, der opprettelsen av EUs energibyrå ACER var en del, ble innlemmet i EØS-avtalen og dermed bindende for Norge, se HR-2023-2030-P avsnitt 1. I forbindelse med denne saken kom det opp flere spørsmål, og når man snakker om Acer-saken kan man derfor snakke om både Acer-kjennelsen (HR-2021-417-P) og om Acer-dommen (HR-2023-2030-P). Grunnen til at det er to avgjørelser er at før domstolen kunne ta stilling til om det var brudd på Grunnlovens regler (det materielle spørsmålet), måtte den vite om denne saken var egnet for domstolen. Dette siste er det som skjer i Acer-kjennelsen (HR-2021-417-P), der Høyesterett blant annet undersøker om prosessforutsetningen i tvl. § 1-3 jf. tvl. § 1-4 er oppfylt. Som du ser, er den underliggende rettslige uenigheten den samme (om Grunnloven er brutt), men *spørsmålene* er ulike.

1 Takk til Maria Astrup Hjort for denne gode sammenlikningen.

Dette vil du se i denne oppgavesamlingen. Tvistene mellom partene handler om alt fra erstatningsrett til forvaltningsrett, men spørsmålene og reglene vi skal bruke er ikke erstatningsrettslige eller forvaltningsrettslige. Du skal for eksempel ikke gjøre en vurdering av om en restaurant har objektivt erstatningsansvar på grunn av en åpen gulvluke (erstatningsrett), men om det er hold i den ene partens innsigelse mot å bruke en gulvluke som bevis (sivilprosess). Den materielle tvisten som gjør at saken blir sendt til domstolen, kommer derfor i skyggen i dette faget, rett og slett fordi vi er opptatt av saksbehandlingsreglene til domstolen, ikke det materielle kravet.

Praktisk og prinsipielt

Sivilprosess er et særlig praktisk fag. Reglene skal sørge for at rettergang i domstolen faktisk blir utført slik de sivilprosessuelle reglene legger opp til. Sivilprosessen er derfor sentral i praktisering av juss. I faget er også loven en dominerende kilde; sivilprosess er et lovtungt fag. Tvisteloven er den sentrale kilden til løsningen av sivilprosessuelle spørsmål. Det at dette faget er så lovtungt, påvirker hvordan den juridiske metode kan brukes for å løse sivilprosessuelle spørsmål. Ettersom loven er så viktig som den er, blir ordlydstolking av vilkårene i tvisteloven et verktøy som vi må bruke i løsningen av sivilprosessuelle spørsmål, og derfor må nettopp lovens løsning ha en svært tung vekt i løsningen av rettsspørsmålene i dette faget. Loven er også ganske teknisk utformet, noe som gjør at det skal mye til å for eksempel anvende lovregler analogisk – det er presiserende tolking som gjelder.

Hvor viktig lovens vilkår er i løsningen av sivilprosessuelle spørsmål, kan du se uttrykk for i Rt. 2008 s. 1263. Saken gjaldt direkte om ankefrist løper i rettsferien, og i avsnitt 17 sier Høyesterett:

«Ankeutvalet går ikkje inn på det nærare innhaldet i førearbeida. Det er her tale om sentrale reglar både for profesjonelle og ikkje-profesjonelle brukarar, der det er avgjerande at reglane kan fastslåast gjennom å lese lovteksten og ikkje gå inn på lovførearbeid eller rettspraksis. På same måte som lagmannsretten legg derfor ankeutvalet avgjerande vekt på ordlyden i lova» (vår understreking).

Lovens ordlyd er altså svært viktig. Så et tips til når du skal holde på med sivilprosess: Bli godt kjent med tvisteloven (og tvistelovens systematikk), og husk alltid å tolke ordlyden i vilkåret du undersøker.

I tillegg til å være et praktisk fag, er sivilprosess også et prinsipielt fag. Med dette mener vi at rettsområdet og reglene i tvisteloven springer ut fra noen ganske få sentrale prinsipper. Hvilke hensyn som ligger til grunn for tvisteloven, kan du se i tvl. § 1-1:

«§ 1-1. Lovens formål

(1) Loven skal legge til rette for en rettferdig, forsvarlig, rask, effektiv og tillitskappende behandling av rettstvister gjennom offentlig rettergang for uavhengige og upartiske domstoler. Loven skal ivareta den enkeltes behov for å få håndhevet sine rettigheter og løst sine tvister og samfunnets behov for å få respektert og avklart rettsreglene.

(2) For å oppnå formålene etter første ledd, skal

- partene få argumentere for sin sak og føre bevis,
- partene få innsyn i og mulighet for å imøtegå motpartens argumentasjon og bevis,
- partene på ett trinn av saken kunne redegjøre muntlig for den og føre sine bevis umiddelbart for retten,
- saksbehandlingen og kostnadene stå i et rimelig forhold til sakens betydning,
- ulikheter i ressurser hos partene ikke være avgjørende for sakens utfall,
- viktige avgjørelser begrunnes, og
- avgjørelser av vesentlig betydning kunne overprøves»

Dette er altså lovgivers mening om hvilke hensyn de ulike bestemmelsene i tvisteloven skal beskytte og oppnå. At disse grunnleggende hensynene er viktig, kommer klart til uttrykk i HR-2016-1587-U. I denne saken skulle Høyesterett blant annet undersøke om en sak skulle ha blitt behandlet i forliksrådet før tingretten. Her uttaler Høyesterett i avsnitt 30:

«Hvis saksbehandlingen for domstolene er kommet langt når det blir avklart at forlikrådsbehandling er nødvendig, tilsier lovens formål om rask, effektiv og forsvarlig behandling at saken ikke blir henvist til forliksrådet, men blir fremmet til realitetsbehandling for tingretten.»

Dette vil si at hvis lovens løsning er litt uklar i den situasjonen vi undersøker, så kan vi stille oss følgende spørsmål: Hvilke hensyn er det som gjør seg gjeldende, og hvilket resultat er det disse hensynene taler for?

Det er mange hensyn i sivilprosess, men vi vil omtale noen av de mest sentrale hensynene her:

- *Kontradiksjon*: Dette handler om at partene alltid skal ha muligheten til å uttale seg, om for eksempel motpartens anførsler. Hensynet til kontradiksjon gjennomsyrrer tvisteloven. Et eksempel på en bestemmelse som bygger på kontradiksjonsbetraktninger er tvl. § 11-2 første ledd, der retten bare kan bygge på «påstandsgrunnlag som er påberopt». Kontradiksjon ligger kort og enkelt sagt til grunn for de aller fleste bestemmelser, og det er vanskelig å se for seg en prosess som er rettferdig, effektiv og rask uten at hensynet til kontradiksjon blir ivaretatt. Det er nettopp manglende kontradiksjon som er så tydelig i eksempelet innledningsvis og som gjør Kafkas bok *Proessen* til et så godt eksempel på en urettferdig prosess.
- *Materielt riktig resultat*: Grunnen til at samfunnet har en domstol, er for at den enkelte skal få håndhevet sine rettigheter og løst sine tvister. Reglene i tvisteloven må derfor legge til rette for at domstolen kan finne frem til materielt riktig resultat. Dette hensynet gjennomsyrrer også tvistelovens bestemmelser, blant annet illustrert ved tvl. del fem om bevis og rettens veiledningsplikt i tvl. § 11-5.
- *Disposisjonsprinsippet*: Det er partene som tar saken inn for domstolen, og det er derfor også partene som bestemmer hva domstolen skal avgjøre og ikke avgjøre. Dette prinsippet kan vi se igjen i tvl. § 11-2, der retten bare kan avgjøre de krav partene har tatt inn i domstolen, eller at partene som en hovedregel kan føre bevisene de selv synes er viktige, se tvl. § 21-3. Disse bestemmelsene er et utslag av tanken om at det er partene som bestemmer hva retten skal avgjøre. Domstolene kan ikke aktivt finne konflikter den selv vil avgjøre.
- *Rask og effektiv behandling*: For at domstolen skal fungere, kan ikke behandlingen ta for lang tid. Derfor er det regler i tvisteloven som skal sørge for at saker behandles raskt og effektivt, deriblant er reglene om småkravprosessen i tvl. kapittel 10 et utslag av dette hensynet. I sivilprosessen vil det veldig ofte være en spenning mellom rask og effektiv saksbehandling og hensynet til et materielt riktig resultat.

Sivilprosessens særegne sjangre

I prosessfagene dukker det opp nye sjangre som man som regel ikke har noe forhold til når man studerer de materielle rettsdogmatiske fagene. Disse sjangrene er partsinnleggene, både de muntlige og de skriftlige. I oppgaveløsning i de materielle rettsdogmatiske fagene er det heller ikke vanlig å inkludere disse sjangrene. Det har ikke vært vanlig i sivilprosess-undervisningen heller, men vi har likevel funnet grunn til å ha med noen oppgaver som illustrerer disse sjangrene. I tillegg til partsinnleggene har vi også tatt med en oppgave der du blir bedt om å skrive en kjennelse. Denne sjangeren ligger veldig nært opp til vanlige praktikumsoppgaver, men det er likevel noen særtrekk ved det å skrive en rettslig avgjørelse som kan være greit å prøve seg på.

Partsinnleggene er nok den sjangeren som er mest uvant. På jusstudiet lærer man som regel å drøfte balansert, vurdere alle sider av et spørsmål og vurdere argumenter for og imot en konklusjon før man selv avgjør hva som er riktig konklusjon. For partsinnleggene er dette helt annerledes. For det første skal et partsinnlegg argumentere for et bestemt standpunkt – det vil si at konklusjonen er gitt og det er din oppgave å finne de gode rettslige argumentene for denne konklusjonen. For det andre er ikke partsinnlegg balanserte, vurderer ikke for og imot og ser ikke på alle sider av spørsmålet – partsinnleggene er skrevet for å overbevise om et bestemt standpunkt, og da blir den ene siden fremhevet. Et partsinnlegg kan noe unyansert kalles «en halv praktikum».

Det er ikke noe prinsipielt annerledes å skrive et partsinnlegg og å skrive en praktikum (som ligger svært nært opp mot dommen). Også i partsinnleggene skal du presentere den aktuelle rettsregelen under henvisning til de aktuelle rettskildene og subsumere faktum under rettsregelen. Forskjellen er at du hele tiden skal trekke frem de argumentene som taler for et bestemt resultat og i mindre grad fremheve motargumentene. Motargumentene er det motpartens jobb å trekke frem. Det betyr ikke at et partsinnlegg skal være helt ensidig, men at man bør vise hvorfor motargumenter som kan trekkes frem ikke kan få avgjørende betydning.

I denne boken er det én oppgave der du skal skrive en stevning, én oppgave der du skal skrive et prosesskriv og én oppgave der du skal skrive en kjennelse. I vedleggene i boken har vi skrevet en illustrasjon til hver av oppgavene. Vi håper at disse illustrasjonene vil gi deg en pekepinn på sjangerforventningene, særlig til partsinnleggene. Når du ser på stevningen, kan du merke deg at fremstillingen av den faktiske siden er svært lik

faktum i selve oppgaveteksten. Det som likevel er ulikt er at stevningen er en klarere fortelling av faktum sett fra den ene partens ståsted, som igjen gjør at tonen i stevningen er annerledes. I prosesskrivet og i kjennelsen vil du se at teksten ligner på veiledningene. Det du imidlertid kan bite deg merke i er at prosesskrivet er mer ensidig enn løsningsforslaget og at kjennelsen er mindre teoretiserende enn løsningsforslaget.

Vårt tips er å forsøke å skrive disse tre prosessdokumentene uten å lese eksempelet først. Det å prøve seg frem på egen hånd gir mye bedre læring enn å «herme» etter et forslag. Eksemplene bakerst i boken er også bare eksempler, og det er mange ulike tilnærminger og måter disse prosessdokumentene kan skrives på.

Sivilprosessuelle ord og uttrykk

Sivilprosessens særpreg, som både påvirker type spørsmål og den juridiske metoden, kan altså oppsummeres som prosessorientert, praktisk og prinsipielt. I tillegg til dette er det et forhold som er nytt i dette faget: ordene. Språket i sivilprosessen kan være en utfordring av særlig to grunner. Den første grunnen er at det er en god del nye og ukjente ord. Den andre grunnen er at ord vi allerede er vant til å bruke, slik som for eksempel påstand, dom og krav, har et veldig klart og bestemt innhold. På grunn av dette har vi laget en liste over de viktigste ordene og hvordan disse ordene brukes i sivilprosessen. Ordlisten finner du bak i boken på side 205.

Del 2

Oppgaver

Før saksanlegg

Teorioppgaver

1. Plikter før saksanlegg

Hvilke plikter har partene før en sak anlegges for domstolen, og hva skjer hvis partene ikke overholder pliktene sine?

2. Mekling og avklaring

Hva slags former for mekling og avklaring opererer tvisteloven med, og hva går de ulike formene ut på?

3. Meklet løsning eller avgjørelse fra domstolen

Hva er forskjellen på en meklet løsning og en avgjørelse fra domstolen? Illustrer forskjellen med et eksempel.

Andre oppgaver

4. Engangsgrilling på vors

Tora hadde akkurat flyttet til Bergen for å studere juss. Etter fadderuken bestemte hun seg for å invitere alle hun hadde blitt kjent med til et vors. To av de som ble invitert, var Kasper og Zara. Klokkeren 19.00 begynte folk å dukke opp, og klokken 22.00 hadde Tora mistet helt kontroll. Leiligheten var stappfull, og plutselig gikk brannalarmen. Tora snudde seg og forsøkte panisk å se hvor røyken kom fra. Ved verandadøren så hun at Kasper og Zara forsøkte å plukke opp kullbiter fra gulvet. Tora rasket med seg noen grytekluter, men kom for sent frem: Kullbitene hadde brent store merker i gulvet. Ved siden av brennmerkene sto en veltet engangsgrill. Brannalarmen fortsatte å pipe, og alle på vorset forsvant. Tora sto igjen alene med brennmerkene på gulvet og en bot for brannutrykningen.

Boten på 5000 kroner for brannutrykningen måtte hun betale med kredittkort, og brennmerkene hadde ødelagt gulvet. Tora var selvsagt fortvilt over situasjonen, og forsøkte derfor den neste uken å komme i kontakt med Zara og Kasper. Hun mente at Zara og Kasper måtte ta noe ansvar for situasjonen, enten ved å betale for skadene eller reparere det ødelagte gulvet. Dette mente Tora var en god løsning, særlig siden Zara tidligere hadde arbeidet som gulvlegger og dermed kunne fikse gulvet fort. Tora var usikker på hvordan hun skulle gå frem videre.

Tora tar kontakt med deg og forklarer situasjonen. Hvordan ville du anbefalt Tora å gå frem, og hvorfor?

5. To gode naboer (del 1)

Nils Kurtsen og Gorm Gautesen bodde i henholdsvis nr. 7 og 11 i Beundringsveien i Skogsætra kommune. Nils var anleggsgartner og arbeidet stadig med hagen sin, som var hans stolthet og glede i livet. Gorm var bruktbilforhandler og brukte mesteparten av sin hage som lagerplass for virksomheten Bilfanten AS. I hagen hadde Gorm derfor oppstilt flere biler som ikke ennå var klargjort for salg, samt at han hadde satt opp et garasjetelt der han oppbevarte diverse reservedeler, dekk, felger og verktøy. Han brukte teltet også til dels til å reparere og sette i stand biler han skulle selge videre gjennom Bilfanten. Nils, som tilbrakte mye tid i sin skjønne hage, ergret seg naturligvis over at Gorms hage nærmest så ut som en skraphandler, men hadde aldri sagt noe om dette, hverken til Gorm eller naboen som bodde mellom dem i nr. 9, Jeanette Vik. Særlig var Nils irritert over at han måtte se de ofte rustne bilene i bakgrunnen av sin prisbelønte rosehekk.

Av Jeanette fikk Nils vite at Gorm ikke hadde søkt om å få oppføre den midlertidige garasjen, og at Skogsætra kommune hadde pålagt Gorm å fjerne teltet etter lovlighetskontroll. Kommunen hadde også truffet vedtak om at Gorm måtte fjerne bilene som tilhørte virksomheten. Kommunen mente at Gorm bare kunne parkere sine privateide biler i hagen. Gorm hadde klaget på dette vedtaket, og Statsforvalteren i Vika hadde omgjort kommunens vedtak og gitt Gorm tillatelse til å beholde teltet i hagen og til å parkere opptil tre biler på sin tomt, uavhengig av eierskap.

Nils ble oppgitt og lei seg da han hørte om Statsforvalterens vedtak. Kommunens vedtak måtte åpenbart være riktig, mente han. Han kon-

taktet advokat Daniel Håkonsen, som utarbeidet en klage til forliksrådet på vegne av Nils. Håkonsen mente Gorm måtte være rett motpart ettersom en tvangsfullbyrdelse måtte gjennomføres overfor ham hvis det kom til stykket. Gorm, som var en notorisk rotekopp, klarte ikke å svare på forliksklagen innen fristen. Forliksrådet avsa derfor fraværdom til fordel for Nils med domsslutningen «Statsforvalteren i Vikas vedtak er ugyldig».

Hadde Skogsætra forliksråd kompetanse til å avsi dom i saken?

Saksanlegg

Teorioppgaver

6. Stevning

Hva er formålet med en stevning, og hva skal være med i en stevning?

7. Prosessforutsetninger

Hva er en prosessforutsetning, og hvorfor har tvisteloven prosessforutsetninger?

8. Absolutte og relative prosessforutsetninger

Hva er forskjellen på absolutte og relative prosessforutsetninger?

9. Kompliserte og vurderingspregede prosessforutsetninger

Noen av prosessforutsetningene er vurderingspreget og komplekse, og erfaringsmessig er det disse prosessforutsetningene som skaper hodebry. Vi skal derfor ta en nærmere titt på de mest sentrale og praktiske.

9.1 Saklig domsmyndighet

Forklar hva som menes med saklig domsmyndighet. Hvilke saker er det som kan og må behandles i forliksrådet før tingretten?

9.2 Partsevne

Hva skal til for å ha partsevne?

9.3 Søksmålgjenstand og reelt behov

Hvilke begrensninger setter tvl. § 1-3 for saksanlegg?

9.4 Representative spørsmål

Hvilke krav stilles til representative søksmål etter tvl. § 1-4?

Innføring og oppgavesamling i sivilprosess er et praktisk verktøy for alle som vil få grep om saksbehandlingsreglene i sivile saker. Boka inneholder oppgaver av varierende vanskelighetsgrad med løsningsforslag. Den dekker alle de sentrale delene av sivilprosessfaget.

Første del er en kort beskrivelse av særtrekkene til sivilprosessen og tips til hvordan du kan løse sivilprosessuelle problemstillinger. Bokas andre del er delt inn i seks underkapitler som representerer ulike stadier i prosessen. Tredje del består av løsningsforslag til oppgavene. Helt bakerst i boka har vi lagt ved praktiske hjelpemidler som en ordliste over grunnbegreper samt eksempler på en stevning og en kjennelse.

Johanne Løvli Harstad er stipendiat ved Institutt for offentlig rett ved Universitetet i Oslo. Hun har tidligere vært universitetslektor ved Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet.

Morten Nadim er førsteamanuensis ved Institutt for offentlig rett ved Universitetet i Oslo. Han har tidligere vært advokat i Wiersholm og seniorrådgiver hos Sivilombudet.

 Universitetsforlaget

ISBN 978-82-15-06844-2

9 788215 068442